

Karabahért folytak. Végül Azerbajdzsán 20%-a került örmény fennhatóság alá, s ezzel összefüggésben 1 millió azerit (az összes 14%-a) internáltak. Elcsibej rövid azeri elnöksége idején az oroszok az örményeket támogatták.

Törökországot, Oroszországot és Iránt további destabilizáló hatások is érték. 1992 májusában drámai módon Törökország az azeriknak nyújtott önkéntes segítsége következtében valójában Oroszországgal került szembe, amely éppen az örményeket támogatta aktívan. Egy Taskentben kötött szerződés értelmében ugyanis, ha a szerződő felek bármelyikét – Oroszországot vagy Örményországot, illetve további államokat – támadás éri, úgy az valamennyi szerződő fél elleni agresszióknak számít. Vagyis Törökország ott állt a harmadik világháború kirobbantásának küszöbén. Ez volt a nakhicsevani krízis, melyből végül is az azerik kihátráltak.

Heydar Alijev azerbajdzsáni elnök megpróbálta az orosz viszonyt rendezni. Gyorsan csatlakoztak a FÁK-hoz, valamint 10% részesedést ajánlották föl az orosz LUKOIL társaságnak a káspi–azeri olajmezőkből származó hasznóból. S végül tüzszünetet kötött Örményországgal is. 1994 szeptemberében létrejött „az évszázad olajjegyzménye”, melyet 8 milliárd USA-dollár értékben kötött az azerbajdzsán kormány.

Az 1994 decemberében kirobbant első, majd az 1999 októberében kezdődő második csecsen konfliktus már a nyugati hatalmak szemében is rossz fényben tüntette föl Oroszországot. A Szovjetunió bukását követően a csecsenek bejelentették függetlenségüket, amit az orosz vezetés nem fogadott el. Jelcin 1994-ben fegyvereseket küldött oda; a főváros, Groznij bombázása következtében 100 ezer lakos hagyta el otthonát. A véres háborúnak 12-13 ezer katona esett áldozatul. A rövid – öt éves – tüzszünet vége előtt, 1999-ben kiújultak a harcok. Clinton hiába figyelmeztette az orosz vezetést az EBESZ isztambuli csúcsertekezletén.

A bizonyos „évszázad üzletét” követően Azerbajdzsán külpolitikája a Baku–Ceyhan olajvezeték kiépítését kezdte támogatni, amihez persze nagy, nemzetközi cégek finanszírozása is szükséges.

Oroszország célja a kazahsztáni Tengizből a Fekete-tengerhez vivő olajvezeték befejezése lett. A vezetéket 2001. március 26-án megnyitották. Ezzel a Boszporuszon átszállított kőolaj mennyisége évente 25%-kal megnőtt, s vele Törökország gondjai is. A térségbeli kisebb országok kimaradtak a részesedésből. A két nagy állam között további megállapodás született a káspi-tengeri földgáz kivitelére, az ún. „Kék Folyam” beruházás keretében. Az orosz Gazprom 2200 m hosszú vezetéket épít ehhez a Fekete-tenger alatt a török Samsun városáig.

Kakasy Judit

Irány Astana: Nacionalista indítékok Kazahsztán új fővárosának építésében

Wolfel, Richard L.: North to Astana: Nationalistic Motives for the Movement of the Kazakh(stani) Capital. = Nationalities Papers, 30. vol. 2002. 3. no. 485–506. p.

A Szovjetunió összeomlása után felgyorsult a térségben függetlenné vált népek nemzeti öntudatra ébredése. A Szovjetunió meghatározó politikai jelenlétének visszafejlődését követően Kazahsztánban egy „megfeneklett diaszpóra” képződött, egy oroszul beszélő népcsoport, mely elszigetelődött az orosz államtól. Ez a diaszpóra befolyásos tényezője

lett a függetlenné vált országban fellépő konfliktusoknak. Egyrészt azért, mert igen nagy távolságra kerültek a fővárostól – Alma Atától –, másrészt mert az orosz–kazah határ nem követi a nemzetegységek települési vonalát.

Kazahsztánt két nagy népcsoport foglalja el.* Ezek egymástól földrajzilag elkülönülve élnek. Az oroszul beszélők az ország északi, a kazahok a déli részében helyezkednek el. Az oroszok inkább városlakók, a kazahok főleg vidékre települtek. Az elszigeteltség egyfajta etno-regionális indíték kifejlődéséhez és irredentizmushoz vezetett az északi térségben. Ennek következtében a nemzeti egység létrehozásának folyamata nehéz feladatnak bizonyul.

A szovjet rezsim idején a kazahok mezőgazdaságának „kollektivizálása” sok áldozatot követelt és ennek emlékei még ma is befolyásolják az ország belpolitikáját. Kazahsztán többnemzetiségű államot örökölt. A nemzetiségi ütközések elkerülése érdekében az állam vezetői úgy döntöttek, hogy az orosz többségű északi területre helyezik át az ország fővárosát. Alma Atából Astanába, melynek régi neve Akmolá volt. A kazah társadalom nem fogadta örömmel ezt az elhatározást, annál kevésbé, mert az áthelyezés költségei az ő adójukat terheli. A főváros áthelyezése már Hruscsov „szűzföld” kampánya idején is felvetődött.

A főváros áttelepítésével kapcsolatban több kérdésre kell választ találni. Először: Elősegíti-e az új főváros az egységes kazah nép, azaz az összlakosság egységes nemzetté válását? Ez különleges feladat, különleges politikai, gazdasági, kulturális megközelítést igényel. Két népcsoport földrajzi elkülönültsége nehezíti egymás meg- és elismerését. Másodszor: A főváros áthelyezése megosztja-e a kazah klánokat, melyek hatalma befolyásolja a kormányzatot, és kiépített állásaik Alma Atában vannak. A klán-szerkezet fontos szerepet tölt be a kazah politikában. Harmadszor: Csökken-e a szegregáció oroszok és kazahok között? Mivel a kormányzat, és csatolt részei többségben kazah, Astana demográfiai összetétele megváltozik. Lehet, hogy a főváros kazah sziget lesz az orosz többségű északi térségben? Végül negyedszer: Mit szólnak mindehhez az oroszok? Nem lesznek már távol a fővárostól, vagy legalábbis éppen annyira, mint az ország déli felében élő kazahok. Ebben a nagy nemzetépítő programban az lesz az oroszok problémája, hogyan őrizzék meg „oroszságukat”?

A főváros áthelyezése voltaképpen lehetetlenné teszi az orosz autonóm terület megvalósítását, mert a kazah kormány soha nem működhet orosz autonóm területen, és Astana odatartozik. Ez viszont további problémákat vet fel: asszimilálódnak-e az orosz etnikum, vagy visszamegy Oroszországba? Valószínűleg egyik út sem járható.

Új főváros építése nem egyedülálló, példa ilyenre: Brazília és Iszlámabad. Ha a kazah akarat elég erős, Astana is felépíthető. Hogy milyen hatással lesz Kazahsztán politikai életére, azt majd a jövő hozza a világ tudomására.

Kádár József